

Ks. Paweł Cembrowicz

Znaczenie przyjmowania sakramentów w całościowym rozwoju człowieka – wskazania liturgiczne

1. Zaproponowanie powyższego tematu wymaga pewnego doprecyzowania. Wiąże się z tym, że samo wyrażenie „przyjmowanie sakramentów” może być rozumiane w sensie technicznym, automatycznym, jako zaaplikowanie jakiegoś środka. Wiemy, że to powoduje konsekwencje polegające na tym, że w naszych wspólnotach mamy (niestety) ludzi „zsakramentalizowanych” (którzy przyjęli jedynie sakramenty) a nie „zewangelizowanych” (którzy zostali doprowadzeni do spotkania z Bogiem poprzez udział w życiu sakramentalnym). Stąd proszę pozwolić na pewną, ale istotną modyfikację tematu. Chcemy zatem zastanowić się nad znaczeniem udziału w liturgii Kościoła i przeżywania spotkania z Bogiem poprzez sakramenty w całościowym rozwoju człowieka.

2. Na początku pragnę odwołać się do mojego osobistego doświadczenia z okresu dzieciństwa i młodości. Pierwszym etapem, który sobie przypominam to czas jeszcze przedszkolny, kiedy razem z rodzicami uczęszczałem na niedzielną Eucharystię. Interesujący był sam kościół, jego wnętrze, wystrój i to wszystko, co działo się przy ołtarzu, co czynił kapłan i inni usługujący. Jednak najważniejsza była świadomość spotkania się z Panem Bogiem, taka jaką może mieć oczywiście dziecko w tym wieku. Przekonanie, że tutaj mieszka Bóg. Bardzo ważny był udział w katechezie dla przedszkolaków, która pozwalała rozumieć, kim jest Pan Bóg i jak Go można spotykać. Kolejny etap, to katecheza przygotowująca do pierwszej spowiedzi świętej i do pierwszego, pełnego udziału we Mszy świętej, pozwalająca świadomie przeżyć to wydarzenie nie tylko i nie przede wszystkim od strony zewnętrznej (zaproszeni goście, uroczysty obiad, prezenty), ale nade wszystko jako szczególne spotkanie z Bogiem poprzez udział w sakramentach. To odpowiednie przygotowanie pozwoliło mi potem jako dziecku podjąć decyzję, by wstąpić do grona ministrantów i regularnie korzystać z życia sakramentalnego. Moje przystępowanie do spowiedzi świętej było związane z przeżyciem spotkania w konfesjonale z kapłanem (pewien lęk, może nawet niepokój). Przede wszystkim odbywało się ze świadomością, że spotykam się z Jezusem, który przebacza mi grzechy, że spotykam się z miłosiernym Ojcem, który pragnie mojego dobra i pochyla się nad moimi słabościami. Od momentu, kiedy stałem się ministrantem, starałem się uczestniczyć każdego dnia w Eucharystii. Było to podyktowane chęcią spotkania się z kapłanami, z siostrami zakonnymi pracującymi w naszej parafii i z kolegami, którzy również często przychodzili w tygodniu na Mszę świętą. Jednak zawsze towarzyszyła mi świadomość potrzeby spotkania się z Bogiem, przebywania w Jego obecności. Kolejnym, bardzo ważnym etapem była klasa siódma i ósma. W tym wieku przygotowywałem się do sakramentu bierzmowania, a w gronie ministranckim do tego, aby być ministrantem słowa Bożego – lektorem. Ten czas pozwolił mi rozumieć, że trzeba stawać się dojrzałym chrześcijaninem, a miało mi w tym pomóc spotkanie z Duchem Świętym w sakramencie dojrzałości chrześcijańskiej. Odpowiedzią na ten dar stało się spełnianie konkretnej funkcji w zgroma-

dzeniu liturgicznym poprzez czytanie słowa Bożego. Razem z kolegami przeżywalismy to nasze bycie w Kościele, jako realizację „lektorskiego powołania”.

Dziś po latach widzę, jak niezwykle ważna była owa formacja liturgiczna i sakramentalna dla tych wyborów, które podejmowałem w czasie matury i ciągle podejmuję. Widzę również w życiu moich kolegów i koleżanek z tamtych czasów, jak ważny był to etap dla nich, w podejmowaniu przez nich życiowych decyzji i jakie owoce przynosi tamten czas w ich życiu małżeńskim, rodzinnym, zakonnym i kapłańskim. Jest to okazja do tego, aby podziękować Panu Bogu, że postawił na drogach naszego życia takich ludzi (rodziców, kapłanów, siostry zakonne, wychowawców), którzy pokazali nam, jak ważne są spotkania z Bogiem w sakramentach i którzy nauczyli nas uczestniczenia w życiu liturgicznym i sakramentalnym.

3. Po tym osobistym świadectwie odwołajmy się do dokumentów Kościoła, które podają nam wskazania liturgiczne, dotyczące udziału w życiu liturgicznym i sakramentalnym.

a. Pierwszy dokument to soborowa Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*. Odwołujemy się tutaj do dwóch punktów dokumentu KL 14 i KL 19:

KL 14. Matka Kościół bardzo pragnie, aby wszystkich wiernych prowadzić do pełnego, świadomego i czynnego udziału w obrzędach liturgicznych, którego się domaga sama natura liturgii. Na mocy chrztu lud chrześcijański, "rodzaj wybrany, królewskie kapłaństwo, naród święty, lud nabyty" (1 P 2,9 por. 4-5) jest uprawniony i zobowiązany do takiego udziału.

To pełne i czynne uczestnictwo całego ludu trzeba mieć dokładnie na uwadze przy odnowieniu i pielęgnowaniu świętej liturgii. Liturgia bowiem jest pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego. Dlatego duszpasterze w całej swej działalności pasterskiej powinni gorliwie dążyć do osiągnięcia takiego udziału przez należyte urabianie wiernych.

Ale osiągnięcia tych rezultatów nie można się spodziewać, jeżeli najpierw sami duszpasterze nie będą przeniknięci duchem i mocą liturgii i nie staną się jej nauczycielami. Koniecznie więc należy zapewnić duchowieństwu odpowiednie wyrobienie liturgiczne. Dlatego Sobór święty postanowił ustalić niżej podane zasady.

KL 19. Duszpasterze niech zabiegają gorliwie i cierpliwie o liturgiczne wychowanie przez czynny udział wiernych, tak wewnętrzny jak i zewnętrzny, stosownie do ich wieku, stanu, rodzaju życia i stopnia kultury religijnej, spełniając w ten sposób jeden z głównych obowiązków wiernego szafarza Bożych tajemnic. W tej dziedzinie niech owczarnię swoją prowadzą nie tylko słowem, lecz także przykładem.

Pierwsza rzecz, którą chcemy podkreślić to „pełny, świadomy i czynny udział w czynnościach liturgicznych”, a zatem w przyjmowaniu sakramentów i druga rzecz to odpowiednie „wychowanie liturgiczne stosownie do wieku”. Oczywiście Konstytucja o liturgii nie wchodzi w szczegóły zagadnienia, ale podaje normy ogólne.

b. Sięgnijmy zatem do drugiego rodzaju dokumentów, które stanowią księgi liturgiczne. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne do Obrzędów chrztu dzieci* stwierdza:

„Dla dopełnienia prawdy sakramentu trzeba, aby dzieci były potem wychowywane w tej wierze, w której zostały ochrzczone. Podstawą tego wychowania będzie sakrament chrztu uprzednio przyjęty. Albowiem wychowanie chrześcijańskie, do którego dzieci mają prawo, zmierza do tego, by stopniowo je doprowadzać do poznania planu Bożego w Chrystusie tak, by dzieci te mogły w końcu potwierdzić wiarę, w której zostały ochrzczone” (nr 2).

Zauważamy zatem, jak mocno podkreślone zostało, że nie tylko należy chrzczyć niemowlęta, otrzymujące chrzest w wierze Kościoła, którą publicznie wyznają rodzice i chrzestni. Konieczne jest bowiem wychowanie dziecka w wierze:

„Drodzy rodzice, prosząc o chrzest dla swoich dzieci, przyjmujecie na siebie obowiązek wychowania ich w wierze, aby zachowując Boże przykazania, miłowały Boga i bliźniego, jak nas nauczył Jezus Chrystus” (OCD 39).

Księga *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* w piątym rozdziale zawiera *Obrzędy wtajemniczenia dzieci, które osiągnęły wiek katechizacyjny*. We *Wprowadzeniu* do tej części zostało podkreślone:

„do chrześcijańskiego wtajemniczenia dzieci te zostają doprowadzone przez rodziców lub opiekunów, albo przychodzą z własnej woli, za zgodą osób opiekujących się nimi” (OCWD 306).

Zwraca się tutaj uwagę na rolę wychowawców (rodzice, opiekunowi, katecheci) w ich osobistym nawróceniu oraz rozwoju duchowym i wzrastaniu w wierze. Bardzo mocno została zaznaczona rola świadectwa dorosłych i zespołu katechetycznego w ich przygotowaniu do otrzymania sakramentów (OCWD 307 – 309). Księga ta mówi również o odpowiednim okresie mistagogii na pogłębienie wiary (OCWD 369). Podkreśla znaczenie przeżywania rocznicy chrztu, pierwszego, pełnego uczestnictwa w Mszy świętej i sakramentu bierzmowania (OCWD 238 – 239).

Księga *Obrzędy bierzmowania we Wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym* zwraca uwagę na przygotowanie kandydatów ze strony duszpasterzy określając, że ich troską jest staranne przygotowanie kandydatów (OB 3). Natomiast szczególnie zaznaczona jest rola rodziców i katechetów:

„Obowiązkiem chrześcijańskich rodziców jest troska o przygotowanie dzieci do życia sakramentalnego przez formowanie w nich ducha wiary i stopniowe jego umacnianie oraz przez bezpośredni przygotowanie do owocnego przyjęcia sakramentów bierzmowania i eucharystii, w czym korzystają z pomocy tych instytucji, które zajmują się katechizacją” (OB 4).

c. W 1972 roku zostało opublikowane przez Stolicę Apostolską *Dyrektorium o Mszach świętych z udziałem dzieci*. Dokument zauważa, że pomimo trudności, jakie dla dzieci stanowi udział w liturgii, która w swojej strukturze, znakach, języku nie zawsze jest łatwa w zrozumieniu przez nich, konieczne jest, aby dzieci uczestniczyły w liturgii Kościoła:

„nie można sobie wyobrazić pełnego życia chrześcijańskiego bez uczestnictwa w czynnościach liturgicznych, w których zgromadzeni wierni sprawują paschalne misterium” (DMD 8).

Następnie *Dyrektorium* przypomina o potrzebie odpowiedniej katechezy:

„Jakkolwiek liturgia sama przez się wywiera zawsze swój kształcący wpływ również na dzieci, katecheza o Mszy św. zajmuje ważne miejsce w ramach nauczania katechetycznego, szkolnego i parafialnego, ponieważ doprowadza do czynnego, świadomego i autentycznego uczestnictwa we Mszy świętej.

Taka katecheza "dobrze przystosowana do wieku i umysłowości dzieci ma zmierzać do tego, aby przez wyjaśnienie głównych obrzędów i modlitw pouczyć je jakie znaczenie ma Msza św., również w odniesieniu do udziału w życiu Kościoła". Chodzi tu zwłaszcza o teksty samej Modlitwy Eucharystycznej i aklamacje, przez które dzieci w niej uczestniczą.

Na szczególne podkreślenie zasługuje katecheza przygotowująca do pierwszej Komunii św. Przez nią dzieci mają nie tylko poznać prawdy wiary związane z Eucharystią, ale także mają się nauczyć, jak na swoją miarę czynić pokuty, by po takim przygotowaniu, jako wszczepione całkowicie w Ciało Chrystusa mogły brać razem z ludem Bożym czynny udział w Eucharystii, uczestnicząc w uczcie Pańskiej i we wspólnocie braci” (DMD 12).

Kolejne wskazanie tego dokumentu dotyczy odpowiedzialności ze strony dorosłych. Na pierwszym miejscu podkreśla się nieocenioną rolę rodziców i rodziny chrześcijańskiej. Ważną rolę odgrywa tutaj przeżywanie „rodzinnej” Mszy świętej oraz codzienna modlitwa w domu (DMD 10). Dokument zaznacza rolę wspólnoty chrześcijańskiej (parafialnej), a także szkoły i organizacji katolickich:

„Wspólnota chrześcijańska przez to, że daje świadectwo Ewangelii, żyje braterską miłością, czynnie obchodzi misteria Chrystusa, jest najlepszą szkołą chrześcijańskiego i liturgicznego wychowania dzieci, które w niej żyją.

W ramach chrześcijańskiej wspólnoty rodzice chrzestni, lub inne osoby odpowiednio uzdolnione i ożywione duchem apostołskim, mogą nieść wielką pomoc w należytych katechizowaniu dzieci tym rodzinom, które z trudnością spełniają obowiązki chrześcijańskiego wychowania dzieci.

Tym właśnie celom służą katolickie przedszkola i szkoły oraz różne dziecięce zrzeszenia” (DMD 11).

Oдноśnie bardziej szczegółowych wskazań podkreśla się potrzebę katechezy o Mszy świętej, której celem jest doprowadzenie do pełnego, czynnego i świadomego udziału w Eucharystii. Dużą rolę w przygotowywaniu do udziału w życiu liturgicznym i sakramentalnym odgrywa uczestnictwo w nabożeństwach. Winno się w nich uwzględniać słowo Boże. Celem tych nabożeństw ma być właśnie wrażliwość na słowo Boże.

„Wszelkie wychowanie liturgiczne i eucharystyczne, przy zachowaniu tego, co już powiedziano, winno zawsze zmierzać ku temu, żeby codzienne życie dzieci coraz bardziej zgadzało się z Ewangelią” (DMD 15).

Gdy chodzi o udział we Mszy świętej, ważne jest, by dzieci mogły spełniać pewne określone funkcje (przynoszenie darów, wykonywanie śpiewów).

W ostatniej, trzeciej części, poświęconej sprawowaniu Mszy świętej dla dzieci z nielicznym udziałem dorosłych, *Dyrektorium* podaje bardzo szczegółowe zalecenia dotyczące udziału dzieci w poszczególnych częściach celebracji Mszy świętej (DMD 20-55). Taka Msza święta jednak nie jest celem samym w sobie, ale ma służyć wprowadzeniu dzieci w celebrację Eucharystii, w której uczestniczy wspólnota.

d. Ostatnim dokumentem, który należy wspomnieć to *Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej*, przyjęte przez Konferencję Episkopatu Polski 27 listopada 2008 roku. Dokument dotyczy osób posługujących w liturgii. Nie chodzi tylko o zewnętrzne, chciałoby się nawet powiedzieć techniczne przygotowanie i spełnianie zadań podczas celebracji, ale o pełnienie powierzonych im zadań „w duchowym zjednoczeniu z Najwyższym Kapłanem, niewidzialną Głową całego zgromadzenia” (DSDL 7). Dokument poświęca bardzo dużo uwagi formacji liturgicznej członków służby liturgicznej do pełnego udziału w celebracjach i życiu sakramentalnym.

4. Podsumowując nasz temat podkreślmy szczególne znaczenie uczestnictwa w życiu liturgicznym i sakramentalnym w całościowym rozwoju człowieka. Święty Ireneusz z Lyonu stwierdził, że „chwałą Boga jest człowiek żyjący, a życiem człowieka jest oglądanie Boga” (*Adv. Haer.* IV, 20, 5. 7). Stąd też wskazania liturgiczne w dokumentach Kościoła kładą nacisk na potrzebę odpowiedniego wychowania, odpowiedniej formacji na poszczególnych etapach życia człowieka, aby świadomie przeżywać spotkanie z Bogiem w liturgii i w sakramentach świętych. Będziemy tutaj mówić zatem o roli katechezy, zwłaszcza katechezy liturgicznej i mistagogicznej, która winna być dostosowana do danego etapu rozwoju człowieka.

Wracając do świadectwa z początku dziś rozumiem, że owoce udziału w sakramentach w moim życiu i w życiu moich rówieśników stały się możliwe poprzez włączenie w życie wspólnoty chrześcijańskiej, trud wychowawczy naszych rodziców i bliskich, odpowiednie metody, zalecane przez Kościół, a realizowane przez naszych duszpasterzy, katechetów i wychowawców. Nade wszystko podstawową rolę odegrało świadectwo ich życia, w którym mogliśmy zobaczyć konsekwencje ich spotkania Boga poprzez udział w liturgii, a zwłaszcza w sakramencie pokuty i w sakramencie Eucharystii oraz realizując własne powołanie wynikające z sakramentu małżeństwa, sakramentu kapłaństwa i zakonnej profesji.